

Unity Underscored

סוכות תשע"ב

סוכות האחדות * פעמי מועד
סוכות

3 וכולם נסקרים בסקירה אחת

ראש השנה הוא גם היום שבו כל באי העולם עוברים לפני הקבי"ה כבני מרון, ובו הוא הותך קיצבה לכל ברייתו וכותב את גזר דינם. ברם חז"ל אמרו לנו שבצד החשבון הפרטי של כל יחיד, קיים חשבון נוסף של הכלל (עין ראש השנה י"א, א). בחשבון כללי זה, בו כולם נסקרים בסקירה אחת, זכויותיהם של ישראל מרקיעות שחקים, עד שהם זוכים שיעשה להם נס בבחינת (דברים ה, ז): "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים

כולכם". אם אמנם בכל יחיד מצויים פגמים וחסרונות, הרי על הכלל נאמר (שיר השירים ד, ו): "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". באמת משפט זה כל יחיד נמדד בהתאם לתרומתו לכלל, ובהתאם להתבטלותו כלפיו. הוא שנאמר ב"זוהרי" הקדוש כי מאמרה של האשה השונמית (מלכים ב, ה, א): "בתוך עמי אנוכי וושבת", הוא יסוד עניינו של ראש השנה. ההיבטלות בכלל ישראל היא הסגולה הטובה ביותר לזכות בדין ולצאת בדימוס.

הרבי ר' בונם מפשיסחא באיגרתו המפורסמת (שנרספה בספר "קול שמחה") מסתמך על הפסוק "בתוך עמי אנוכי וושבת", ומוסיף לזה גם את האמור בפסוק נוסף השייך אף הוא לראש השנה: "מרחוק ה' נראה לוי". גדולי הדורות הסבירו שכונתו היתה לומר שאם אדם זוכה להיכלל בכלל ישראל, ובתוך עמו הוא יושב, אזי גם אם הוא מרחוק, ה' נראה אליו ומקרבו בימין צדקו.

גם מחולל תנועת המוסר, הגר"י סלנטר, היה משיא עצה כדי לזכות בדין בראש השנה על ידי ההיבטלות בכלל. כאשר מעשי האדם מועילים לא רק לעצמו אלא גם לאחרים, דינו שונה בתכלית משאר האנשים החיים לעצמם, כאשר הוא נכלל בתוך כלל ישראל, שזכויותו הינן ללא שיעור. נאמנו בזה דברי חז"ל (ראש השנה י, ב) שהעידו שכוחו של הכלל כה רב עד שהוא מסוגל אפילו לקרוע גזר דין שכבר נכתב.

בבית מדרשה של גובהרדוק היו שהסבירו את דברי הגר"י סלנטר הניל בטוען שמלכותא דשמיא הרי היא דומה למלכותא דארעא. כשם שבממשלת בשר ודם מקובל שכאשר זקוקים לגנב מוכנים להורידו אפילו מעמוד התליה, כן הוא גם בדיני שמים. גדולה זכות הרבים, שתגן עליו הרבה יותר מאשר מסוגל אדם לזכות בכוחות עצמו.

4 עד שירצה את חברו

אחדותו של עם ישראל מובלטת עוד יותר ביום הכיפורים. * בסממני הקטורת נמנו "אחד עשר סממנים, ומכללם מצויה גם החלבנה. לפי דברי חז"ל (עין רשיי שמות לא, לז) הנה זה מין כושם שריחו רע, ואף על פי כן צוותה התורה לערב גם אותו בין שאר סממני הקטורת. בכך רמזה התורה: "ללמדנו שלא ייקל בעינינו לצרף עימנו באגודות תעניתותינו ותפילותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנים עימנו".

מועדי חודש תשרי שונים זה מזה באופיים ובמהותם. מועד ראש השנה עומד בסימן הימלכויות, הזכרונות והשופרות, ואילו יום הכיפורים חתום בחותם הסליחה והמחילה. הצד השווה שבאלו ובאלו שלהם מכנה משותף כהיותם הפותחים וההותמים של הימים הנוראים. מכאן ואילך עוברים אנו למועד חג הסוכות, זמן שמחתנו, שבשיאו שמיני עצרת ושמחת תורה. אלא שלמרות שינויי הגוונים של מועדי הקודש הללו, יסוד בולט אחד עובר כחות השני בין כולם, הלוא הוא דרישת האחדות הכלל ישראלית. מן העין במקורות מתברר שסממן האחרות לא רק שמופיע בכל המועדות הללו, אלא שהוא מהווה מרכיב עיקרי בהם.

2 אגודתו על ארץ יסדה

ראש השנה הוא יום המלכת הקבי"ה כמלכו של עולם. מאז יום שישו הראשון, נעשה שיר של היום השישי (תהילים צג, א): "ה' מלך גאות לבשי". אכן המלכת הקבי"ה אינה יכולה להיות ניכרת אלא בשישראל מאוחדים ביניהם. מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים לג, ה) ואנו חתרים על פסוק זה בין פסוקי הימלכויות: "ויחיה בישורון מלך, בהתאסף ראשו עם, וחד שבטו ישראל". רש"י בפירושו לפסוק זה מבאר: "בהתאסף יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם".

מה נפלא המשל שהובא על כך ב"ספרי":

וכן הוא אומר (עמ"ס ט, ו): "הבונה בשמים מעלותו ואגודתו על ארץ יסדה, ה' שמעון בן יוחאי אומר: משל לאדם שהביא שתי ספינות וקשרם בהוגנים ובעשוחו, העמיד ובה עליהם פלטורים (ארמון). כל זמן שהספינות קשורות - פלטורים קיימים, פרשו ספינות, אין פלטורים קיימים... אף כן אתה אומר יחד שבטו ישראל, כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות-אגודות. הענין שמלכותו של הקבי"ה דורשת אחדות מוחלטת בעם ישראל מתפרשת בכמה פנים. מתד - אין כבודו של המלך שכתר מלכותו יוגש לו

ביד אומה העשויה אגודות-אגודות. כשעה שעם ישראל מפולג בינו לבין עצמו, כביכול, הקבי"ה נאלץ לסלק שכינתו מביניהם (עין דברים ר"ב ו, יב).

← לאיך גיטא - הפירוד שבין שבטי ישראל גורם במקביל ח"ו לפירוד בינם לבין האב שבשמים, עד שהכתר כלל אינו מוגש על ידם. צדיקים קדמונים היו מפרשים דרך רמו את האמור בתורה (דברים ה, ה): "אנוכי עומד בין ה' וביניכם" במובן שהאנוכיות היא החוצצת בין האדם לבין השכינה. כיון שכן, כל אימת שמתגלעים בעם זרעי אנוכיות המוכילים עד לכדי מחלוקת, הרי זה עצמו מהווה סתירה לקבלת עול מלכות שמים כדבעי.

~ אין זה מקרי שכאשר המרובר בהמלכת הקבי"ה משתמשת התורה בקשר לעם ישראל כתואר "ישורון", הרמב"ן מבאר שתואר זה מורה על ישרותם של ישראל. כי אמנם רק בהיות ישראל מיושרים ומטוהרים מכל מיני עקמומיות של מידות רעות יכול שם שמים לחול עליהם, ואילו "גרגן מפריד אלוף" (משלי טו, כח), נפרד מאלופו של עולם.

המעניין שבדבר הוא כי בתורה מופיעה הדגשה מיוחדת בדבר השמחה שארבעת המינים. כידוע חג הסוכות מתאפיין בריבוי השמחה שבו, אולם בתורה מודגשת במיוחד השמחה הכרוכה בניטילת הלולב, כאמור (ויקרא כג. מ): "ולקחתם ביום הראשון פרי עץ הדור... ושמחתם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם".

* לאור דברי חז"ל המסמיכים את מצוות ארבעת המינים לאחדותם של ישראל, ענין זה נרש כמין חומר. מי שלקוי במידות רעות אינו יכול להגיע לאחדות עם ריעיו, אך גם שמחת הנפש חומקת ממנו. רק מי שהסיר מעצמו

פגמים של קנאה, תחרות ורדיפת כבוד הוא המסוגל להתלכד עם הוולת, והוא גם הנוכח לשמחה.

הנימוק לכך מובן. סילוק גורמי פירוד מתאפיין כאמור בישרות, הישרות הינה התנאי הבסיסי לאיחוד לבבות. משל לגזעי עץ שאי אפשר להרביקם יחד אלא אם כן מסירים מהם את פגמויותיהם השונות. אכן הישרות היא גם המרשם לשמחה. תחושת הימגיע לוי היא המונעת מהאדם לשמוח* כשאדם טבור שהכל צריך להתרחש סביבו ולהתנהל בהתאם לתכונותיו, ובדרך כלל, המציאות אינה כזו, ממילא האושר והשמחה ממנו והלאה. רק כאשר אדם זוכה ליישר את הלב או מתקיים בו הפסוק (תהלים צו, יא): "וליישרי לב שמחה".

4- לאורך גיטא, השמחה יוצרת באדם פתיחות שעל ידה הוא מסוגל לא רק לסבול את הוולת אלא גם להתקרב אליו. עינינו הרואות שעצב עלול לגרום להסתגרות האדם בעצמו, לעצבנות יתירה ולרוגז וכעס כלפי חבל ומלואה. אולם כשאדם שרוי בשמחה עינו טובה כלפי רעהו והוא עשוי להיות נזה לכל.

Self-Centred
(Ki Savo, 5747/1987)
Ram Pam

8

Leave the — צא מדירת קבע ושב בדירת עראי
permanent dwelling and settle in a temporary dwelling (Succah 2a).

One of the most basic requirements of a succah is that its walls not be higher than twenty amos (about thirty-five to forty feet). Mishnah Berurah (633:3) explains that the reason for this disqualification is that Chazal determined that until this height, even walls made from reeds would be able to stand on their own. Walls higher than this would, like permanent housing, require additional supports, thickness and foundations. Such construction could not be considered a "temporary dwelling," and would be invalid for use as a succah. The thickness of walls less than twenty amos high is of no concern because theoretically the walls could have been built as a "temporary dwelling" without supports.

* There is much symbolism in the requirement for a succah to be a temporary dwelling. Succos follows the forty-day period of teshuvah which begins on Rosh Chodesh Elul and ends with the conclusion of Yom Kippur. It is an opportune time to absorb a fundamental lesson of the succah — to consider one's time on this

earth as a temporary dwelling. Although a person needs a place to live, clothing to wear and food to eat, this should not be the focus of his existence. He should realize that this world is a temporary dwelling, a vestibule before the World to Come (Pirkei Avos 4:21). This will motivate him to spend his limited time on this earth pursuing spiritual goals and attainments.

ענין זה מקבל הדגשה מיוחדת בהכרזה המרטיטה שבה נפתח היום הקדוש: "על דעת המקום ועל דעת הקהל... אנו מתרופז להתפלל עם העבריינים".

מה סמלית ההלכה שנאמרה בענין הקטרת, שאף על פי שבכל ימות השנה היתה הקטרת כתושה הדק היטב, מכל מקום כדי לקיים את האמור בתורה (שמות ל, לה): "ושחקת מפנה הדק", בערב יום הכיפורים היו מהווים את הקטרת למכתשת, וכותשים אותה פעם נוספת כדי שתהיה "דקה מן הדקה". שמה היה מאן דהוא יכול להבחין בחלקים מסויימים של הסממנים, מעתה כשהם מעורבים וכותשים, כולם הפכו לתערובת אמת המעלה ריח יתוח.

לאחדותם של ישראל ישנם שורשים עמוקים יותר, שמקורותיהם בעצם הוויית היום. הישפת אמת" (ליום כיפור תרי"א) מסביר כי לאמיתו של דבר נפשות ישראל הינו אחד, שהרי כולן נחצבו מתחת כסא הכבוד. אם נוצר פירוד כלשהו ביניהן, אין זה אלא בעקבות החטאים. לפיכך אמרו חז"ל (יומא פ"ה ב) ש"עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו". לדברי הישפת אמת" כוננת חז"ל לא רק לדברי פיוסי, אלא שיתחור להיות רוצה ואוהב את חברו. עיצומו של היום מחייב אחדות דיעות מושלמת בישראל.

ואת ועור. יום הכיפורים הוא הרי היום שבו ניתנו הלוחות האחרונות. למתן תורה הראשון שהיה בחג השבועות, קדמה ההכנה של האחדות המוחלטת בישראל בבחינת: "באיש אחד בלב אחד". אלא שאחדות זו נתקלקלה בעקבות הטא העגל. על אותה שעה נאמר (שמות לב, כה): "כי פרוע הוא", בשל התפוררות אחדותם. על כן כשתורו הלוחות בשנית, שוב הותקן ישראל להתאחד ביניהם, "ואהבת לרעך כמוך", הריהו הכלל הגדול שבתורה, ולפיכך אם מבקשים לזכות להארת יום הכיפורים של מתן הלוחות השניות, חייבים להסיר את כל גורמי הפירוד. הרי שהוויית היום קשורה בקשר הדוק לדרישת האחדות.

במקום אחר (תרי"ד) מוסיף הישפת אמת" שזה היה גם שורש המנהג הקדום שביום הכיפורים יצאו בנות ישראל לחולל בכרמים בכלי לבן שאולים, ולדברי חז"ל (תענית לא, א) כל בנות ישראל היו שואלות בגדיהן זו מזו. היה זה ביטוי היצוני לתחושת האחדות הפנימית בישראל, כאשר כביכול התבטלה תחושת הפרטיות וכל ישראל נעשו לאגודה אחת (וראה גם דברי הישפת אמת" תרי"ב).

תקרב אחד אל אחד והיו לאחדים

אכן תחושת האחדות בישראל בוקעת ועולה במיוחד מבין מצוות חג הסוכות.

חיים כבושים מכבשונו של עולם גנוזים במצוות ארבעת המינים. אולם בין שאר הסודות והסמלים, בולט בהם עיקרון אחדותם של ישראל. על ענין זה נאמר במדרש (ויקרא רבה ל, יב):

* "פרי עץ הדור" - אלו ישראל. מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. "כפות תמרים" - אלו ישראל. מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. "זענף עץ עבות" - אלו ישראל. מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל, יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. "זעזבי נחל" - אלו ישראל. מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים... אמר הקב"ה: ויקשרו כולם אגודה אחת והן ממכרין אלו על אלו.

שמה תאמר שאחדות זו תורמת רק לליכודו של העם במישור החברתי, באו חז"ל (בהמשך הדברים) ופירשו שאחדות זו הינה גם שבחו של הקב"ה. כאשר ישראל עושים רצונו של מקום בקיימם את מצוות הלולב ומיניו, ובחוקשם אלו לאלו כנגמז במצוה זו, הקב"ה כביכול אומר:

...אם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה. היא הוא דכתיב: "הבונה בשמים מעלותיו", ואימתי הוא מתעלה? כשהן עשומן אגודה אחת שנאמר: "אגודתו על ארץ יסדה".

מה נבלאו חרוזי פיוטו של ר' אלעזר הקליר (בפיוט שלפני "קרישתי"):
וכמו הם אגודים אלה באלה / כן תלוים אלה באלה / למשוך אלה את אלה / ולכפרו אלה על אלה / לעשות אלה כאלה / להנשים זמירות אלה / למי ברא אלה.

There is another way to explain the words of the Talmud to leave the permanent dwelling and settle in a temporary dwelling. Occasionally one meets a person whose entire life revolves around himself. He is constantly thinking about his own needs, desires, pleasures and so on. His "permanent dwelling" is his own mind. From time to time, he may think of other people and even give up some of his own desires to fulfill their needs. This is his "temporary dwelling."

The Gemara says that the underlying theme of Succos, the zeman simchaseinu ("season of our rejoicing"), is to leave one's permanent dwelling and settle in a temporary dwelling. This means that if a person truly desires to attain happiness and satisfaction in life, he must spend more time thinking about the needs of other people, and not be self-centered. By trying to bring simchah into the lives of those around him, especially the unfortunate and forsaken, he will bring joy into his own life as well.

The Midrash (Koheles Rabbah 1:34) says, A person does not leave this world with even half his desires fulfilled. This is perhaps an overstatement; many people go through life without attaining even a tenth of what they want. Life is a continuous string of hardships, disappointments, frustration and misery — if their lives revolve around themselves. However, if a person concentrates on helping others overcome their problems and lightening their "peckel," he himself will feel a sense of joy in his own life.

A depressed woman once called Rav Pam for an eitzah (advice) for her difficult situation. She had been married for a number of years and was still childless; the medical prognosis seemed hopeless, which was the cause of her depression. Rav Pam suggested that she get involved in tzorchei tzibbur (the needs of the community). His reasoning was simple: If she was thinking about herself and her unfortunate predicament throughout the day, it was no

wonder that she fell into depression. If she were to occupy her mind and time with helping others, it would give her a sense of satisfaction and purpose that would bring joy into her own embittered life. The woman accepted Rav Pam's advice and threw herself into volunteering for a number of worthy tzorchei tzibbur projects.

In a letter to Rav Pam a few months later, her husband, a distinguished talmid chacham, reported that he had seen a dramatic change for the better in his wife's mood. He noted that Rav Pam's advice could be found in the Shulchan Aruch (Hilchos Tefillah 93:2,4). In describing how a person should prepare for tefillah, the Shulchan Aruch says that "tefillah should not be recited in a state of frivolity, of light-headedness ... or anger, but only in a state of simchah, such as having said comforting words of Torah. As a prelude to tefillah, involvement in communal matters is comparable to studying Torah (which "gladdens the heart"; see Tehillim 19:9) since it is a joy to a person to be involved with communal matters." It is human nature for a person to be self-centered. A baby thinks only of itself and tries to fulfill its desires. It is not in the least concerned that its crying at night will deprive its exhausted, overworked parents of their sleep. As a child develops physically, its mind matures as well, and it is taught to think about others, not only about itself.

Yet for many people this trait remains underdeveloped. The Gemara (Sotah 14a) says that a Jew is required to emulate the ways of his Creator. Hashem created His world in order to bestow kindness on His creations. He obviously considers the continuing existence of the world to be worthwhile, as we say, "In His goodness, He renews daily, uninterrupted, the work of creation" (Tefillas Shacharis). Thus, a Jew should strive to ease the burdens that lie so heavily upon the shoulders of those around him.

Helping others is the formula for a life of simchah. The theme of Succos is that one must leave his permanent dwelling — his own mind — and settle in a temporary dwelling — thinking of the needs of others. In doing so, he will find contentment in his own life and will enjoy a year-round zeman simchaseinu.

לדברי הש"שפת אמת עיקרון זה מוטבע כעצם השוכה של הסוכה. היציאה מן הבית לסוכה, שהיא בבחינת צל כנפי השכינה, מזכירה את המאורע הכביר של יציאת מצרים, שעליו הקב"ה משבח את כנסת ישראל באומרו (ירמיה ב' ב'): "זכרתי לך חסד ועוורוך אהבת כלולותך", והרי "כלולותך" משמש בלשון כפול: מלשון חתונה וכלולות, וגם מלשון כלליות.

אלו דבריו (לסוכות תרמ"ח, וראה גם דבריו תרל"ט ב"יהי הדי' מינים): "זכרתי לך חסד ועוורוך... להיות נמשך אחר ה' יתברך, להפקיר הכל ללכת אחריו, אכן כתיב, 'אהבת כלולותך', שבישב אחרות הראו בני ישראל אז כצן למירה זו.

ברוח זו הש"שפת אמת" ממשיך ומסמין את מצוות הסוכה לטהרת יום הכיפורים:

ובאמת גם האחרות נמצא בבני ישראל, אך כתיב "עוונותיכם היו מכדי ליום כיניכם", מירוש שהעוונות עושים פניו בעצמותם, וממילא נגדנו מסובגות באלוקים, כמו שנאמר: "וזה כישורו מלך וכו' בהתאסף". לכן אחר יום הכיפורים שנטהרו בני ישראל, נעשן אחר ואל הם נשכבים אחר ה' יתברך. וזה רמז הסוכה שקשרו חזיל: כל בני ישראל ראוין לישב בסוכה אחת - "אהבת כלולותך".

במקום אחר (דף ק"ג, א) מסביר הש"שפת אמת" שבסוכה סממן האחרות בולט עוד יותר מאשר בלולב ובמינוי, כי באגדת הלולב מצויים מינים שונים

שעליהם להתאחד והתלכד, ואילו הסוכה המציינת את אחרות הנפשות, שמלכחחילה אך בהן חלוקה למינים כלל.

שלל מינים וכלל ר' ח"ם הכן - הלא

12

אלא שהתשובה לדבר עמוקה ונפלאה. שהנה באמת האושפיזין הם כמו אליהו, שאינם נמצאים בשני מקומות בו זמנית, וכן משמע מהזוהר והתיקונים שנסמות הצדיקים נמצאות במקום מטיים ולא בכמה מקומות בו זמנית, ורק הויו וההארה יכולים להתפשט מהם לכמה מקומות, אך לא הם עצמם. ובאושפיזין הרי באים הם עצמם. אלא שהתשובה לדבר נעוצה בסוד הסוכה ממש, והיינו, שכל שאלתנו נובעת מכך שאנו חושבים שיש הרבה סוכות, כל אחד וסוכתו, וממילא אנו שואלים באיזו סוכה נמצאים האושפיזין, ואולם לא כן הדבר באמת. שבאמת הנה אין הרבה סוכות, אלא רק סוכה אחת ממש, שכל הסוכות של ישראל הן באמת גילויים והתנוצצויות

של סוכה אחת ממש, שהיא היא הסוכה הגדולה שראויים כל ישראל לישב בה (סוכה כו"ט), שהם באמת כבר יושבים כולם בסוכה אחת, והוא בסוד מה שאמרנו שבעל הבית של הסוכה הוא קודשא בריך הוא, וכל הסוכות שלו, היינו שבאמת יש רק סוכה אחת. ולפי זה מובן הדבר היטב, שהאושפיזין באמת נמצאים אך ורק בסוכה אחת. אלא שהיא היא כל הסוכות כולן ממש, והם נבנים ממש לסוכה אחת ובה בלועות וכלולות כל הסוכות כולן. נמצא שהם אינם זויים ממקום למקום, מסני שכל המקומות, שהם כל הסוכות, מתאחדים להיות בסוד מקום אחד. והנה זה סוד בית המקדש שהוא הוא עצם אור הסוכה, שהוא סוד ענן הקטורת שהוא שורש כל ענני הכבוד של הסוכה, ובית המקדש הוא הוא הסוכה, וכל הסוכות של ישראל הן התפשטות אור בית המקדש, הוא הסוכה האחת, בסוד "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח), כתובו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה שורה בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל.

13 הלכה היא ב"ה אברהם

בימי הסוכות האדם נרץ לאחד עלתו עם כלל ישראל, כמו שדרשו חז"ל (סוכה כו, ט) כל האורה בישראל ישנו נכמת מלמד של ישראל רחם לישב בסוכה אחת, חנה מורה על אחדות כלל ישראל בשלימות בני סירוד, כי עבודת ימי הסוכות הוא לנח לאלף כ"ד שהוא דכ"א שנים בלמי ליד האחדות, ע"י שאין לאדם גיאום שפירד בין אדם לחבירו. וזה הוא הכונה שבסוכה יש ניטול של קליפת ריב שיש בכלל ישראל, העטרת יצועה מרמו כמה שנוטלים צי ערבות, שהם מרמוים על אחדות עם פשוטי עם שכלל ישראל, כי צי פעמים ערביה עולה אהנה ישראל.

במדרש (ויקרא ל, יג) מובאר כי ה' מינים מרמוים לדי כחות שיש בכלל ישראל, כולל הצדיקים שיש להם טעם וריח, עד לאלו שזוימן לערצה שאין להם טעם וריח. והנה גיאום מעבד האחדות, שהרי נעה שאלס טעשה משכון שהוא חשוב יותר מהשמי, ואינו ראוי להפחזר ע"י זה מעבד האחדות, אבל נעה שנה האדם ליד משונה, הרי משונה חמיתים מניח האדם ליד שפלות, משך חנוש עד דכא, שנעשה ע"י התשובה נכחי דכא, וזה יש ניכולנו להפחזר עם כלל ישראל, ורק או יכולין לאגד ה' מינים ביתה, חנה יש לרמו נצברי הארצות, כי הסוד המבין על התשובה

18 זוהי "דעת" - האדם משיג את הכל אליו! זוהי תשובה מאהבה, תשובה הבאה מהלב - ממנו עצמו, מהרוח הקדושה של האדם!

* בסוכות אנו מחברים את השכל לאדם. אנו משחזרים את כל הקדושה והטהרה שהשגנו בראש השנה ויום כיפור ומכניסים אותם לתוך חיינו! זהו חיבור עמוק ביותר.

19 בדרך כלל אנו רגילים לחשוב שישנם שני שמות קדושים - שם הוי"ה ושם אדנות, וההבדל של משמעות שני השמות הוא גדול. שם הוי"ה מורה על כך שהקב"ה מהווה את העולם ככל רגע ורגע. הקב"ה מהווה את העולם יש מאין, מאפס מוחלט. האות ה' שלפני התיבה ה-ו-ה, מורה על פעולה תמידית, כמו שנאמר באיוב (א, ה): "ככה יעשה איוב", ופירש"י: "דבר הווה ותדיר". וכמו שנאמר: "כי אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו) - הקב"ה לא משתנה, הוא תמיד באותו מצב קבוע! בין בזמן שבית המקדש קיים ובין בזמן שהוא חרב, בין בשעה שעם ישראל על ארמחם וכין בשעה שעם ישראל בגלותם - תמיד תמיד הקב"ה מקיים את העולם לפי תכנית קבועה ובלתי משתנה - זוהי המשמעות של שם הוי"ה.

לעומת זאת, השם אדנות - אדון הכל, מורה על השליטה של הקב"ה בעולם, ובהנהגה ושליטה ישנם הרבה שינויים. בזמן שבית המקדש היה קיים, הנהגת הקב"ה נראתה כנוש. כשעם ישראל היו במדבר והוציאו דיבה על המן - מיד באו הנחשים השרפים ונשכו אותם (כמדובר כא). ואילו כיום הנהגה היא אחרת לגמרי - יכול לעמוד אדם ולגרף ולהרף - וכלום... שום דבר לא קורה! השכינה היא בהסתר.

* אולם בא הרב מברסק ומידש לנו יסוד עצום! הקריאה של אדנות היא הקריאה של הוי"ה! אל נחשוב שמה שאנו רואים מול העיניים זוהי האמת ושליטת הקב"ה מוגבלת ח"ו, אלא גם היום ה' שולט את השליטה של ההוי"ה - השליטה האמתית. זהו הענין שהאדנות היא קריאה של ההוי"ה, דהיינו שבנומק ההוי"ה שולטת. האדנות והוי"ה אינם שני שמות אלא שם אחד.

ענין זה בא לידי ביטוי במה שיש אומרים בתפילה "לשם יתור קודשא בריך הוא ושכינתיה" - "קודשא בריך הוא" זה שם הוי"ה, השליטה הגמורה של הקב"ה. "שכינתיה" היינו כמה הוא "שוכן" בינינו. כבית המקדש הוא שכן יותר, בגלות - "שכינתא בגלותא", זהו שם אדנות. זאנו באים ומאחדים את שתי השמות - "לשם יתוד".

סוכה: "סה" - "כו"

לקשר את שתי הסוגיות הללו - לאחר את ההוי"ה עם האדנות. לקשר שתי סוגיות רחוקות לכאורה זו מזו - זוהי "דעת". לדעת ולהבין שהשליטה של הקב"ה בעולם הזה היא ללא גבולות כי הוא כל יכול. הוא יכול לעשות כל מה שברצונו והוא שולט שליטה מלאה וגמורה בתוך העולם - הכל תחת הממשלה של ההוי"ה!

* וחג הסוכות שהוא תג של "דעת", הוא הזמן המיוחד "לדעת" את היסוד הזה. כי המילה "סוכה" מורכבת משני השמות - הוי"ה ואדנות. "סה" גימטריה של שם אדנות, "כו" גימטריה של שם הוי"ה, והסוכה מאחדת את שני השמות.

ישנה מילה נוספת שהיא ג"כ גימטריה של שתי השמות הללו - "אמן". זוהי אמונת ישראל, שהשליטה של הקב"ה לא משתנה - ה' מלך בהויה, ולא רק מלך בעבר, ולא רק ימלך בעתיד.

הביטוי לשליטה המלאה של הקב"ה על העולם בחג הסוכות, היא בהקרכת שבעים הפרים כנגד שבעים אומות העולם (סוכה נה ע"ב). בכך אנו מורים שהשליטה של הקב"ה היא שליטה גמורה - "אין עור מלכדו", ובכך אנו מאחדים את ההוי"ה והאדנות.

אחת אדם עשה את החשבון - יש לו חכמה ויש לו בינה - הוא מבין את המשמעות של העובדות שהוא שמע. אולם עדיין הרברים הללו לא מביאים אותו לידי מעשה - חסר לו את ה"דעת" לקשר את הדברים אליו. גם כשהאדם יודע ומבין שהוא צריך ללמוד תורה, עדיין יש לו מניעים ומפריעים, יש לו תאוות ורצונות - יש לו חשק לשחק ולהתבטל... אין מה שמקשר בין הידיעות שהאדם יודע לבין האדם עצמו! יש כאן שני מושגים רחוקים אחד מהשני, החכמה והבינה אומרים שצריך ללמוד תורה והחשק אומר שצריך לשחק, לקשר את החכמה והבינה עם האדם עצמו ולהביאם לכלל מעשה, זה נקרא "דעת".

* "דעת" - רוח הקודש. כלומר, הרוח של האדם היא קדושה - הוא לא מקבל ידיעות מאחרים, הוא גם לא מבין דברים מתוך דברים שלמד - אלא הרוח שלו עצמו היא קדושה! דעת - היא ידיעה, מלשון חיבור וקשר. שהאדם - ברוח הקדושה שבו - מקשר את הדברים אליו. כשהרוח של האדם קדושה הוא מצליח לקשר בין הידיעות שהוא יודע - לבין עצמו.

ראש השנה יום כיפור וסוכות - כנגד חכמה בינה ודעת שלוש התגים שבחודש תשרי מכוונים כנגד חכמה בינה ודעת.

* ראש השנה הוא יום בריאת האדם ובו נשלמה הבריאה. שעליה נאמר: "ה' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט). בריאת האדם היא חכמה מיוחדת, כמו שאנו אומרים "אשר יצר את האדם בחכמה".

~ יום כיפור הוא יום של תשובה - על התשובה נאמר (ישעיה ו, י): "ולבבו יבין ושב ורפא לו", תשובה היא בינה.

* סוכות - "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות וגו'" (ויקרא כג, מג) - דעת.

* ראש השנה הוא יום של חכמה, ביום זה מתגלה המציאות לאדם על יד השופר המעורר אותו - וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד): "תקיעת שופר בראש השנה... רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם והפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו כוראכם, אלו השוכתים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל ודיק אשר לא יעיל ולא יציל הביטוי לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה". השופר פוקח את העיניים, מעורר את הישנים ומוריע להם כי העולם הזה אינו הפקר ועליהם לשוב בתשובה. יש דין ויש דין - "שלשה ספרים נפתחים" וכו'.

זוהי העבודה של ראש השנה - לקום מהשינה ולראות את האמת של העולם.

16 מגיע יום כיפור, ביום זה "לבבו יבין" - עד היום ידענו שיש עולם של שכר ועונש, יש עולם של מצוות - אבל מה משמעותם? ביום זה אנו "מבינים" שדברים אלו מחייבים אותנו! העולם מתורע למשמעות של

היהודי - הוא יכול להיות מלאך! יש לו חפקיד - תורה ומצוות, תשובה ומעשים טובים.

* והנה הסתלקה השכינה, ונשארו עם הזכרונות היפים של ראש השנה ויום כיפור. עכשיו חסרה לנו ה"דעת" - לקשר את הראש השנה ויום כיפור לאדם עצמו.

[] והנה חג הסוכות - "למען ידעו דורותיכם" ! זה רוח הקודש. האדם יוצא מירית הקבע שלו, מחיי התולין, ומקדש את הרוח שלו - הוא הולך לחסות ב"צילא דמיהמנותא" במחיצה אחת עם האבות הקדושים. הוא נוטל בידו את הלולב, האתרוג, ההדסים והערבות - "השיררה של לולב דומה לשיררה של אדם וההדס דומה לעין וערבה דומה לפה והאתרוג דומה ללב" (ויק"ר פ"ל, יד) - את השררה והלב, את העיניים והשפתיים - אותו אותם בידו ואומר "ונדו לה' כי טוב!"

21

It is possibly this theme that is reflected in the different laws governing the four species and the sukkah. First and foremost, a Jew should aim to resemble the four species and behave in an exemplary manner. At least after the *Yomim Noro'im* his mitzvos should be exquisite — learning Torah with enthusiasm, generous donations to charity, and ardent *tefillos*. Like those *arba'a minim*, his spiritual performance is expected to radiate luster, in the spirit of וזה קלי ואנתי, "this is my God and I will beautify Him".

This model standard, however, is not easy to maintain, especially as the influence of Rosh HaShonah and Yom Kippur wears off. The Torah, therefore, cautions in advance against becoming despondent when one's spiritual level begins to drop. No Jew should lose hope if he is not as perfect as an *etrog* or as upright as a *lulav*. This message of comfort and hope is conveyed by the *sechach* used in the sukkah. Our Sages

say that every sukkah, however inornate, is enveloped by the Divine presence. Even if its roof covering is made from the simplest chaff, nevertheless, חל שם שמים על הסוכה (*Sukkah 9a*). Likewise with *klal Yisroel* — although we may fall far short of the target set by the four species, and are not paragons of virtue, nevertheless we must not forget the lesson of the *sechach*. If corn refuse can create an abode of holiness, so too every Yid is endowed with the potential to house the Divine spirit and reach great heights.

Thus, these two mitzvos of Sukkos impart a vital moral: aim for the best, but do not become downhearted if we fail.

22

During the festival of Sukkos, one of the highlights was always the *simchas beis hasho'eivah*. This relates to the procedure of *nisuch hamayim*, a Divine commandment to pour a measure of water on top of the altar in the Beis HaMikdash — one which was performed with great ceremony and joy. This water libation of Sukkos was unique because throughout the year, only wine was used on the altar, whereas during these seven days, both wine and water were poured. What was the significance of this unusual rite? Why did it arouse such elation, and what was its particular relevance to Sukkos?

The *Shem MiShmuel* suggests the following idea. If we analyse the *Yomim Noro'im* that immediately precede Sukkos, we will realise that they appeal to two distinct aspects of our personality. Rosh HaShonah, as the very name implies, addresses its message to our head — to the mind. At the beginning of the new year, we are asked to reflect on our past conduct and to reason with ourselves, honestly and earnestly, in order to arrive at a correct assessment of our performance during the previous year.

A further function of the intellect on Rosh HaShonah is to recognize and acknowledge the authority of Hashem over the whole world. The *tefillos* stress this point time and time again: וידע כל פעול כי אתה פעלתו, and similarly, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו. Everyone must know that the Divine dominion extends to all things and to every being. By directing our thoughts along these lines we do justice, on this day, to the title of וידע תורתך, serving Hashem with our mental faculties.

Yom Kippur has a totally different appeal. Its overture is to

בראש השנה שהוא זמן של "חכמה" שפירושה "עורו ישנים משנתכם", על האדם לקום, להתעורר! האדם רואה לפתע את המציאות כמות שהיא. הוא אינו יכול להתעורר ולסוב על צידו האחר ולהמשיך לישון - "עורו ישנים משנתכם וחזרו בחשובה"! כשהאדם רואה את האמת של העולם; יש הקב"ה, יש תורה ומצוות, גן עדן וגיהנם - עליו לקום ולעשות מעשים! ביום כיפור שהוא זמן של "בינה" להבין דבר מתוך דבר, אנו כמו מלאכים - לא אוכלים ולא שותים, עומדים כל היום בתפילה - זו לא השקפה, אלו מעשים!

בסוכות הגענו למרוגה גבוהה יותר - "דעת", "למען ידעו דורותיכם" לחבר ולקשר את הראש-השנה והיום-כיפור אלינו. לדעת - לחבר שחג הסוכות בנוי משני שמות הקודש - הויה וארנות. אין כאן שני דברים, יש יהוד בין הארנות להיות - מיהו הארון? הויה!

אין שני עולמות. אי אפשר להאמין מצד אחד שאין עוד מלבדו, שהכל תחת שליטתו של הקב"ה, ומאידך לרצות קצת "עולם הזה"; יש בית, יש סניכה, חברה, קצת פוליטיקה, עיתון, עולם... חג הסוכות מכריז ואומר - "למען ידעו דורותיכם", הארנות זה הויה! אין שני עולמות - הכל אחד! מהו בית? עוני הכבוד! חברה? סניכה? - אנו מארחים לנו לחברה בתוך "הצילא דמהמנותא" את האכות הקורשים! אלו הם קניינים של מעשים!

23

the Jewish heart, to the emotions and conscience of every Jew. This day aims to generate within us a sense of shame, feelings of remorse, and a desire to repent. These warm responses of the heart are the essence of Yom Kippur; they will bring us closer to Hashem than any dispassionate logic of the brain.

In truth, however, whilst Rosh HaShonah and Yom Kippur discharge two diverse roles, one without the other is totally inadequate. A Divine service based on the guidance of the mind will, at best, produce a cold, phlegmatic *avodas Hashem*, devoid of feeling and elevating sentiment.

On the other hand, to rely on emotion alone, without the sobering influence of good sense, is equally faulty, and the occasion of *Yizkor* is a case in point. Children and relatives come faithfully to shul to recall the poignant memory of loved ones and shed tears at their passing, but merely to be carried away with pathos is futile. *Yom tov* is certainly not the time for sterile crying. What is also needed is wise contemplation and searching questions: Am I behaving as nobly as they did and, if not, why not? Are my children being educated to emulate their upright lifestyle? Am I using my life as worthily as those loved ones in order to make up for their loss? These and similar thoughts must be uppermost in our mind, so as to channel the warm response of our heart in the right and effective direction. In this way, *Yizkor* will have a lasting and beneficial result, instead of being dissipated on short-lived and unproductive lament.

It is, therefore, of paramount importance to achieve a correct blend of head and heart working together for self-improvement, and through the medium of the *Yomim Noro'im* this balance should have been acquired. Rosh HaShonah petitioned our mind and Yom Kippur our emotions, and together they provided the necessary synthesis to bring us to spiritual fulfillment.

This, in turn, gives rise to Sukkos, a *yom tov* permeated

with joy. Strange as it may seem, there is no conflict with the Days of Awe that precede it. On the contrary, its spirit of elation is a natural consequence of those days, because fulfillment automatically gives rise to happiness.

25 Perhaps in order to highlight the root of this joy, the Torah commands us to pour both water and wine on the altar during the seven days of Sukkos. Water represents wisdom and clear thinking, as in *Mishlei*, "מִים עֲמוּקִים עֵצָה בְּלִבְ אִישׁ" (Mishlei 20:5). Similarly, Yeshayah forecasts a future when "the earth will be full of the knowledge of Hashem as the waters cover the sea" (*Yeshayah* 11:9). In a like manner, the clear water poured on the roof of the altar symbolized the unequivocal and calm reflection that epitomizes Rosh HaShonah.

-D This was accompanied, however, by a libation of wine which corresponded to the role of Yom Kippur. That was the day which set our hearts aglow with ardent devotion and, like wine, intoxicated us with feelings of penitence and love of Hashem.

* Having just passed through both stages and achieved an exemplary fusion of mind and heart, we pour both water and wine on to the altar on Sukkos. This indicates that by combining these two salient attributes in the service of Hashem we attain a state of perfection, leading to joy, which is the hallmark of Sukkos.

28 שני בים האונו ב - סוכות דר

א. סוכות - תשובה מאהבה

ימי התשובה לכאורה כבר מאחרינו, אמנם שבנו בתשובה והתעוררו בימים אלו, אולם התשובה היא כדרך כלל אצל רוב העולם רק על הענפים הרעים שאינם אלא תוצאה של השורשים שעדיין נשארו פגומים, תג הסוכות הינו חג שבו ניתן להשלים את התשובה בתקון השורשים.

* כידוע הימים הנוראים המה מחולקים לשניים, עד יוה"כ הוא בכחינת "שמאלו תחת לראשי" - ימי דין, ומסוכות זו בחינת "ימינו תחבקנו", כמובא ביוה"ק (ח"ג ו"ה ע"ב), וסוכות הם ימים של "הביאת המלך חזריו", "בצלו חמדתי וישבתי", ומוסיף ועולה שמיני עצרת שהיא בחינת יחוד עליון קודשא בריך הוא וכנסת ישראל, בימים אלו אנו מוסיפים והולכים לעלות מעלה מעלה בקרבה לה'.

ובכן בימים הנוראים עד יוה"כ שהיו ימי תשובה בכחינת היראה, עשוי תשובה על החטאים והעוונות שהמה הענפים תוצאות השורשים הפגומים אצלנו, אולם לתקן את השורש נצרך בחינת "אהבה". כשהאדם עולה לדרגת אהבה יש בכוחו לשנות טבעו בפנימיותו, ולכוף את יצרו לא רק בחיצוניות מתוך איפוק, אלא פנימית משתנה בכחינת מסוימת להיות באופן כאלו וטבע שני נשתנה אצלו, ואף שקשה מאד שישתנה הטבע והאופי לגמרי, אימנם בכחינת מסוימת כן שייך, וכמו שיבואר.

29 ב. אמונה - טיפול שורשי לכל המידות והתאוות

כדי שהדברים יוכנו לנו בעולם המעשה שלנו, נבאר באריכות לקמן מה ענין הענף והשורש, ומה עבודתנו בחג הסוכות בנוסף למה שעברנו עד יוה"כ.

התורה אסרה עלינו את הנקימה, הנסירה, וכן שנאת הלב שנצטוונו שלא לשנאות את אחינו בלבבנו, וכמו כן נצטוונו שלא לכעוס על זולתנו ולא להתגאות על שום בריה בעולם.

והוא חימה!

וכי מלאכים אנחנו, הכי בידינו הדבר שלא לנקום, הכי בידינו שלא לנטור * שנאה בלב על אחר שהרע לנו, ולא עוד אלא גם עלינו להיטיב לו כאחד מהאוהבים, ולא עוד אלא שיש להקדים את השונא לאוהב!?

ובפרט נחזי אנו, כמה קבלות מסוג זה שמקבלים אנו על עצמינו ולא מצליחים לעמוד בהם, כמה יכול להתחזק מעמד אדם שמקבל עליו לא לכעוס, או שלא להשיב למחרפיו, או שלא ליטור שנאה בלב על זולתו, הרי כמעט ולאחר זמן קט פג תוקף קבלתנו ואין בידינו לעמוד בזה, ואפילו להעוסקים במוסר.

סוכה דירת ארעי

26

ובכל סוכות מאיר בנו האור שנוכל להרגיש איך שהעולם הזה הוא עראי, ובאנו לעולם הזה כדי למלא שליחות ותפקיד, והיו המציאות של יום טוב סוכות, שיוצאים מידת הקבע, ונהיה האדם כולו מהות של 'בעל כנפך יחסיו', במצב של חוסים כצילא רמחימנותא, ולהתחזק באמונה ובטחון, ומה שייך עצבות כלל, כשאנו הולך כמו שחשב כשהוא יושב כסתר עליון בצל ש-די יתלונן, והנה פרק זה אומרים כשיצא האדם מן

העולם, כשמלרים אותו אומרים פרק יושב בממד עליון, רצל ש-די יתלונן, וטעמו כפי מה שמבואר בחז"ל הק', שברגע שהאדם יוצא מאויר העולם, הרי הוא מרגיש את האמת לאמיתו, שכל העולם הוא הכל הבלים, ורואים בחוש שבאים לזה העולם רק משום שליחות ותפקיד, ואיחא מהגר"א, זי"ע, שעיקר בחינת המשפט לאתר יציאת נפש האדם מן העולם, וכן יהיה אצלינו, דור מקבלי משיח צדקנו, כשיבא משיח צדקנו, עיקר המשפט יהיה מה שיראו לאדם הצורה

* שלו ולמעלה, איך היה יכול להיראות, בתורה, ועבודה, ובשאר הענינים, ואיך הוא נראה כפרעל, ומשום כן אומרים או יושב כסתר עליון, שמתגלה האור האמיתי, ואיחא שאור זה מתגלה בחג הסוכות, שזהו אור אהבה, שהאדם הוא יושב כסתר עליון, בצל ש-די יתלונן, וכשהאדם חי מתוך הכרה זו, הרי הוא מתעלה.

27 ק"א - חז"ל - ר"מ

את דבר החיוב הגדולה שרוחש הקב"ה כלפניו בחג הסוכות ניתן ללמוד גם בהתבוננות במעמדו של חג זה בין שאר מועדי חודש תשרי. בימים הנוראים מתדפקים אנו על דלתותיו של הקב"ה כדלים וברשים. הן כך אומרים אנו ביסלחות: "כדלים וברשים דפקנו דלתך, דלתך דפקנו רחום ותנון, נא אל תשיבנו ריקם מלפניך". וזהו גם השבח שאנו משהבים בו את הקב"ה כפיוטי הימים הנוראים: "וכל מאמינים שהוא... הפותח שעו לדונקי בתשובה". תחינותינו אל הקב"ה מגיעות לשיון בעת תפילת נעילה, או אנו מבקשים אנו לנצל את ההזדמנות האחרונה שניתנה לנו לשוב בתשובה ולהתקרב אליו יתברך והגנו מתחננים מעומק הלב: "פתח לנו שעו, בעת נעילה שער".

אולם מה שונה מצבנו בסוכות. או כביכול המלך בבחרו ובעצמו פותח לפנינו את דלתות שעריו, ומזמיננו לחסות תחת כנפיו. הסוכה מוגדרת ב"והר" הקדוש כ"צילא רמחימנותא", ואנו מחמנים להתלונן בצילה שבעת ימים. נמצא שיש כאן התקרבות עצומה בדרגה, לעומת מצבנו בימים הנוראים. * מסתבר מאד, שאלמלא קדמו הימים הנוראים, לא יבולנו להיכנס לסוכת שלומנו של הקב"ה. פשיטא, שלא הכל ראויים לחסות בצילו של המלך. אלא שכן שעבר עלינו ראש השנה ויום הכיפורים, ובהם נטהרנו מחטאינו ומפשעינו, מעתה אף אנו מסוגלים לדרוך בסוכת הקדוש. * אלא שמכל מקום כיון שוכיו להיקרא פנימה, אין מאושרים כמונו. הישפה אמת. גם הסביר שלפיכך נחשב חג זה כזמן שמתחנן. * משום שהקב"ה נוסך ונוטע בנו שמחה במועד זה. הרי כך רכבו של מכניס אורחים שהוא מקבל פני אורחיו במאור פנים ובשמחה, ואף הקב"ה הפותח לפנינו שער סוכתו, מאיר אלינו פניו ומשפיע עלינו שפע של שמחה.

ה. חג הסוכות נועד לחיזוק שורשי האמונה

ואת אמונה שורשית זו יש לנו לחזק בחג הסוכות, ואז נטפל בשורש ולא רק בענפים, והוא מה שעשינו עד כה תשובה על פגמי הענפים. נחבונן.

במצות הישיבה בסוכה מצינו חיוב שונה מייחזר מצוות התורה, שהרי בפסח נצטוונו לאכול מצה, וחייב המצה הוא וקא בלילה.

הראשון בלבד, וכן בייתר המצוות, כנטילת לולב, אינו אלא לשעתו, ואילו מצוות סוכה למדנו שהיא אדם אוכל ושותה בסוכה וישן ומטייל בסוכה, וכן שכעה ימים רצופים צריך שיהיה עיקר ביתו - הסוכה בלבד, וכנאמר: "תשבו", ודרשו - בעין תדורו.

והטעם הוא, היות ומטרת מצוות הסוכה היא לחזק את שורשי האמונה וזכמו שיבואר, ולחזק שורשים דרושה עבודה יסודית וממשכת עם זכירות במטרה.

והנה טעם ישיבתנו בסוכה הוא להורות שכרצות ה' יחבנו ויחיים גם במקום שהוא ללא תנאי חיים, וכמו שהלכו ישראל במדבר ללא תנאי קיום, ושום הגיון לא היה כיצד יתקיימו מיליוני בני אדם נשים וטף במדבר הנורא, וכמו שמצינו שבאמת רבים מישראל לא אזרו חיל להאמין בהקב"ה ולצאת למדבר שממה, וכמו שדרשו על הפסוק: "וזחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" - אחד מחמישה - עשרים אחוז בלבד, והייתר מתו במכת חושך על חוסר אמונתם בהקב"ה.

לכן נועדה מצוות הסוכה בחיוב שכזה, לחיות את חיינו בסוכה דלה וחלשה, ולחיות שם בתנאים כאלה שכעה ימים עם אוכל ושינה, להורות שהקיום של האדם יתכן גם במקום ללא תנאי קיום סבירים. וכמו שנתקיימו ישראל במדבר מ' שנה ללא תנאים סבירים המאפשרים חיים, כי לא יפלא מה דבר להמציא לאדם חיים גם במקום שבדרך הטבע לא יוכל להתקיים שם.

ומטרת מצוה זו בהמתשה זו, אינה זכר לנס שהיה לשעתו בלבד, אלא שממנו נבוא לחזק האמונה בקרבנו לדורות, דהיינו להאמין דמאחר וקיימנו יתכן גם ע"י נס, והעובדה היא לכתנו במדבר מ' שנה, הרי שבפעם כל מציאותינו וקיימנו הוא בהשגחה עליונה, ולכן גם כשנאנו נצא לתנאי חיים תקינים בתנאים כריאים לאתר החג, נזכור שלא התנאים התקינים הם המאפשרים לנו לחיות, אלא "הוא הנוחן לך כח לעשות חיל", ומאותו כח שניזון האדם במדבר והוא האדון ברוך הוא, כן אך ורק ממנו ניזון הוא בישוב ובבתי אבן. וכמו שרחוקים אנו ממרעין בישין בתנאי יישוב ובתי אבן, כמו כן יתכן שירחקו ממנו מרעין בישין במדבר.

הכלל העולה, הסוכה מלמדתנו שאין קיימנו תלוי בשום סיבה אלא ברצונו הטוב, באם יסיר השגחתו נאבד בכל מקום ובכל תנאי, ובהשגחתו נשמר מכל רע בכל מקום ובכל תנאי החיים בהם נהיה.

הקב"ה פרנסנו ארבעים שנה במדבר בדרך נס, מן ירד לכל ישראל לפי הטרף, ללמדנו שכל פרנסתנו היא מידו הרחבה והפרטית, ואף שמגיעה היא אצלנו דרך סיבות וסיבות לסיבות, אולם סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות הוא ורק הוא המגלגל לכל הסיבות, ואותה יד שנתנה מן ישראל במדבר, היא שנתנת לך את פרנסתך היום בדרך מקרה.

אדם דר בבית מרווח, וכל יום נכנס הוא לביתו, וכי מודה ומשבח הוא לבוראו בכל פעם על שיש לו קורת גג לחסות בה מפני השורב והגשם!?

אולם הבורא עשה לנו נס ארבעים שנה בענני כבוד, שהיו מחסה עלינו משרב וגשם, להורות לנו בנס גלוי זה שלא נשכח לדורות לזכור את ניסיו, ולראות רק אותו גם כשנקבל דירות מרווחות בדרך בניה אן בדרך קנייה. ולא נסתיר ונעליט את התרגשותנו והתפעלותנו מניסיו גם כשמלוכשים המה בדרך מקרה.

אדם פותח את הכרז בכיתו והנה יוצאים מים רכים, האדם אינו מתרגש מכך ואינו מתפעל. אולם מטרתו יתברך בבאר מים שליוותה אותו במדבר ארבעים שנה בנס גלוי, היתה למטרת הימים הבאים, שגם כשהנס יהיה מכוסה ויבואו המים דרך ברויים, תמשיך להודות לו לשבח ולפאזו על היותו ממציא לך מים, כמו שהודו לו עם ישראל בבאר ארבעים שנה.

מאה הזדמנויות ביום נתנו לנו תכמינו להזכר בניסיו ונפלאותיו יתברך עמנו, בכריאת גופנו, תפיקוד איברינו, הכנת כל צרכינו, ובכרכות

התשובה לכן היא, מפני שאנו ניגשים לטפל בפירות האילן שגידולם רע ואינם עוליו יפה, ולא ניגשים לטפל בשורשים של האילן.

בזמן השורש לכל קיום אותם ענפים הנוכחים הוא האמונה.

וכי היא הצליח יוסף הצדיק שנורק לבור ונמכר לישמעאלים ע"י אחיו, שלא לנקום מהם ולא לנטור להם שנאה, הלא במשפט אחד והוא "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים".

והיאך יכל דוד לכבוש עלבונו משמעי בן גרא לבלי השיב לו רעה, הלא במשפטו: "הניחו לו ויקלל כי ה' אמר לו קלל".

ג. לא יתכן לטפל בענפים ולשקמם מבלי לטפל בשורש עלינו להבין, עבודת המידות היא אינה יכולה להצליח בדרך פילוסופיה,

הדרך לכבוש את מידותינו הרעות, היא לגשת לשורש ולעין מהיכן הם נובעים, ומבלי לפגוע במידה אחרת כמכואר. והפשוט הוא שכל אותם מידות נובעות מחוסר אמונה, מפגם וטשטוש האמונה כאמור, והיא השורש לכל, וכשהשורש נפגם או מתבטא הדבר בענפים שהמה הכעס והגאווה השנאה והחמדה.

ואכן אומנם אחר שמחוק האדם את שורש האמונה בקרבו, יש לטפל בענפים, והם הם המוסרים ומרשי חז"ל בחומר איסור המידות הרעות, וכודאי יועיל להפעיל בלב האדם להתרגש מתומר איסור ומגודל מעלת הנוהר בהם.

אולם כדי שיקבע הדבר בלב להתזיק מעמד ולהיות יציב בקבלתו, הוא כאשר יחזק את השורש שהוא האמונה, שבפעם אין עוד מלבדו כלל, ומעיקרא אין מקום לכעס ולקפידא, דאם לא כן מה יועיל חיזוק בענפים כאשר השורש דופן.

והוא כלל פשוט, דלעולם יותר קל לעבוד מתוך מציאות מתמדת מאשר בדרך התפעלות והתרגשות שהינה זמנית, ובנקל פגה היא במשך הזמן המשכח.

הילכך כשקובע האדם בלבו מציאות "אין עוד מלבדו", ומחזק בעצמו מציאות זו להיות כרודה אצלו, יועיל לו הרבה להתמיד ולהתייצב בעבודת מידותיו הרבה יותר מאילו יגש לעבודת המידות בדרך ידעת מעלתן, שלגבי האדם קשה שיהא זה ענין של מציאות אלא יותר ענין של התפעלות, ואף שמעלות המידות בודאי הינן מציאות אמיתית ככל דברי חז"ל, אולם לגבי האדם יותר קל לקבוע מציאות אמונה "אין עוד מלבדו" שהיא דרך קצרה ושורשית לכל מציאות הענפים, שהם מעלות המידות, כי רבים הם ער אין מספר.

ד. הסבר מוחשי להמבואר

ונמחיש את הדבר.

אדם הניזק מתבירו, ונוק זה עורר אצלו זעם רב ושנאה על תבירו, הרבה

יותר יהא קל לו להרגע מכעסו כשיתכרר לו שהוא טעה, והנוק שנגרם לו זה כלל לא ע"י פלוני שהוא כועס עליו אלא מגורם אחר, מאשר שיבא לשכך כעסו על חבירו כי אסור לכעוס, או כי מעלת האיני כועס היא מעלה נפלאה.

כשיתכרר לו שלא זהו חבירו שהיוקו, הרי שהמציאות תשכך כעסו הרבה יותר מאילו יתרגש לזמן מה ממעלת ה"זוטרנות", והוא פשוט.

כן הוא הניגש לעבודת חיקון המידות בדרך האמונה, דאו מברר הוא לעצמו שהמציאות הינה אחרת ממה שחשב, והנוק והצער שנגרם לו זהו איננו כלל מפלוני שהוא כועס עליו אלא מגורם אחר - א-ל עליון, א-ל אמונה ואין עולה.

ובדרך זו הרבה יותר קל לו לכבוש כעסו מאשר בדרך טיפול במידה עצמה מצד שאסור לכעוס, דאו הוא כאומר: אכן הגורם לצערי ולנוקי זהו פלוני אלא שאסור לכעוס, בודאי שבדרך זו לא יצליח לכבוש כעסו אחר שאותו הוא שצערו מפלוני, והוא הגורם ואשם בצער, אלא מה אעשה שהתורה אסרה לכעוס, הלא בדרך זו גם אם יצליח להפעיל בלבו עתה שלא לכעוס למחר שוב יתעורר כעסו מחדש.

אלו אנו מביאים את תכלית הניסים המפורסמים על תכליתם ככך שאנו מודים יום יום, רגע רגע, על הניסים הנסתרים שמתבטאים בכרכותינו על כל פרי ופרי, על כל הנאה והנאה, תפקידנו לרגש את עצמנו ולהתפעל כל פעם מתחדש על ניסיו ונפלאותיו עמנו, וזכה אנו מתקשרים עמו יתברך בעבודתו אהבה ויראה, בזכרנו עד כמה נצרכים אנו להיות תלויים בו, ואי אפשר לנו מבלעדיו כלל.

37

רבי צדוק הכהן מלובלין אומר (מוכא בספר צדקה הצדיק): "במקום שאדם חושב שם הוא נמצא", דהיינו עיקר האדם זה המחשבה, המחשבה היא הערך היקר ביותר במערכת האדם, ולכן במקום שמחשבתו נמצאת שם הוא נמצא, ולכן אם מחשבתו של האדם עמוקה בהסתכלות על השגחה פרטית, הרי שחיו הוא כמציאות של ניסים גלויים, אלא שעטופים המה במכסה חיצוני גירוד של טבע - אולם אחר שמחשבתו על פנימיות ההשגחה ולא על החיצוניות העוטפת את ההשגחה, הרי שמציאותו הוא כעם ישראל במדבר, שחיו כמציאות ניסית גלויה ללא מסכים חיצוניים.

וזוהו כמבואר כוונת הרמב"ן - מטרת הניסים המפורסמים שהם יציר בניסים הנסתרים, ומהניסים הגלויים יצליח להסיר מעטה ההסתרה המטעה ואותות את עיניהם של הכריות, זה עיקר האדם ועבודתו בעולמו לגלות אורו יתברך מתוך החשיכה דווקא.

38

האמונה מכני אדם ולהשכיחה מהם, אחר שהעולם מסודר ומנוהג לפי סיבות וסיבות לסיבות, וכך הוא המראה עינים, כמה קשה להלחם עם המראה עינים ולהכחיש את הנראה, ולהשתעבד לאמת שמה שנראה לעין הוא שקר, אדם עובד - מרוויח, לא עובד - לא מרוויח; הולך לרופא נוטל חרופה - מתרפא, ואם לאו - לאו; הרי זהו שקר גדול, זהו אחיזת עינים! וכמו כן אדם אוכל ושותה - חי, ואם לאו - ימות, זהו שקר גדול וכי העבודה החרופה האוכל המה המחיים את האדם, הלא זו גזירת שמים שיתקיים האדם ע"י שיעבוד יאכל ויתרפא, אלא שהאכילה והתרפאה אינם אלא רק השתדלות המחוייבת מצידנו ע"מ להתקיים, זו גזירה, זו קללה שנחלקלל אדם הראשון "כזעת אפך תאכל לחם", כמבואר במסילת ישרים. ולכן רק שינון האמונה והתזכורת שנוכח לעצמנו יום ולילה בכל הזמנות את אמונת "איך עוד מלבדך", זהו הסיכוי היחיד שנתנו לנו להנצל ממלחמה זו ואף לנצח בה.

אנשי כנסת הגדולה הטיבו להכין ברות קודשם, שנדרש מאה פעמים כיום שיברך אדם ברכות, ולו עד הפרט הקטן והמינימלי ביותר, וכגון להודות על תזונת אבר, ישיבה, זקיפה, הליכה, לבישה, גם על כאלו לא לשכוח מלהודות ולברך בשם ומלכות. וכולי האי ואולי שיעזל לאדם לחדד את אמונתו ולהנצל ממראה עינים.

39

וכפי שמתנוג האדם, כך מן השמים נוהגים בו. אדם החזק באמונה הרי שהוא כונה כלים להתחזק את הברכה הנשפעת מן השמים, אם אמונתו חזקה ביכולת ה' לעשות עמו ניסים נגד הטבע, זוכה לכך, וכמו עיני רואה ניסי ה'.

וכמו שמסופר על הסבא מנוכרהדוק, שדיבר פעם מענין הכיטתון וחזיק את שומעיו בכיטתון, קם אחד ושאל: רבי, וכי אם אבטח בה' ירד לי כסף מן השמים? ענה לו הרב: יורד כסף מן השמים, רק אנשים לא פותחים את הידים לקבל את הכסף הנשפך. דהיינו הקביה מצידו משפיע ומוריד רק טוב, רק הבני אדם חסרי אמונה, מניחים ידיהם בכיסים ולא פושטים אותם לקבל את אותו שפע מחוסר אמונה ביכולת ה'. המאמין השלם כחסדי ה' וביכולת הבלעדית, ורואה גם הטבע ננס, ואת הנס כטבע, ללא ספק שישתנו לו מערכות סדרי בראשית כפי שארע לצדיקי הדורות בכל דור ודור.

טז. חג סוכות - חג עבודה מאהבה הפותחת הלב ומרחיבתו להשתלם באמונה

40

חג סוכות שהוא לאחר התשובה של עשיית שבהם הסרנו את מעבה הטומאה והחומר מעל נשמתנו, וזכה פעלנו להסיר את עצבונה שני הנפש, בכך שהשתחררה מעול החטאים שהיו כובד עליה והעיקו על שמתנה, ולכן נצטוונו בסוכות לשמות ביותר - "ושאבתם מים בששון", "מים" הוא רמז לחסד ואהבה הנשפכים בימים אלו, שהוא שמחת בית השואבה, ומתוך השמחה נפתח לב האדם לאהבה את ה', וזה מלמדנו חג הסוכות חג עבודה מאהבה, ורק כאשר נפתח הלב מתוך השמחה לאהבה

41

את ה', אז יוכל האדם להיות פתוח ורחב לקבל את האמת שאין לראות כמציאות הטבע כמציאות כלל, אלא רק את הנחמת הניסית של הקב"ה. חג זה הוא המשלים את התשובה של יוה"כ על החטאים והעונות שעשינו, בחג זה אנו מטפלים בשרוש שהוא האמונה, לתקנה ולהבריאה, לצחצחה, ללששה ולהבריאה, וכאן זוכים אנו לשלימות ממש, שיש בה גם תיקון על העבר וגם חומה וסייג שלא נחטא לעתיד, מה שלא השגנו בתשובת יוה"כ שום ערכות על שלא נחטא לעתיד, כי אכן חזרנו בתשובה על העבר במה שחטאנו, אולם עבודה זו הייתה יותר מיראה, וכזמן היראה אזי הלב והמוח מצומצמים יותר וההתמקדות כאופן שכוה הוא על חרטה ועזיבת החטא. בחג סוכות, זמן שמחגנו המרומם בייסוד המים, המרויח על אהבה וחסד שנעשה בשמחת בית השואבה - "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", שכאמור מתוך שמחה זו מתעלים אנו עד לכחינת מעין רוח הקודש, וכמו שדרשו חז"ל (ירושלמי סוכה כג): בית השואבה - שמשם שואבים רוח הקודש, וכדאיאת כירושלמי (שם): אמר רבי יונה: יונה בן אמימי מעולי רגלים היה ושמה בשמחת בית השואבה ונתנבא.

מתוך שמחה של קדושה מתרחב לבו של אדם, ואז זוכה האדם שעיני השכל שלו משתלטים על עיני הכשר שלו, ומגלה הוא את השקר שבאחיות העינים העוטה על העולם. וזו עבודתנו כחג הסוכות בו אנו מבצרים את האמונה והכיטתון בבורא, ותולים אנו את בטחונונו בו בלבד, וזהו בלבד הערכות שאינה יכולים אנו לצאת לקראת השנה החדשה להשמר בלבתי נחטא, בפרט בחטאים שכין אדם להכיר, שאי אפשר לקיימן בלתי האמונה כמבואר.

ר' לייב הרגיש כהתפעלותו המופרזת של אותו חכם, כי חסר לו בחימונה אמונתו, וכי הפער אצלו בין נס לטבע הוא גדול למאוד, ורצה להעמיד אותו על ההכרה, שהנחת חז"ל והקטנותיהן כמותן - בעבודות טבעיות, וכי אין להתפעל מתופעות ניסיות יותר מהתופעות היומיומיות הרגילות, כי הכל נעשה על ידי ההשגחה העליונה, ואין הבלד לגביה אם זה בורד טבע או שלא כדרך טבע.

כך נהג ר' לייב כל ימיו להגיב על כל תנועה, על כל מילה ועל כל הרגור.

42 יג. מלחמת האדם לרגעים - היא מלחמת האמונה עם המקרה

וכאמור, על האמונה האדם נחשב ביותר, אחר שהוא שורש שממנו הכל - להצליח או להכשל, ככל שהאמונה חזקה יותר מצליח האדם לכבוש יציריו ביותר.

וזו מלחמת ה', המלחמה הנדרשת יום יום רגע רגע להזכיר לעצמו את השגחת ה', כי זו תעצה היחידה, וכמו כאשר ירא האדם שלא ישבת דבר מה החשוב לו, עושה סימונים להזכיר לעצמו את אותו דבר כדי שלא ישבת, כן היא האמונה. העולם שטוף בשטף מים רבים לשטוף את

האמונה מכני אדם ולהשכיחה מהם, אחר שהעולם מסודר ומנוהג לפי סיבות וסיבות לסיבות, וכך הוא המראה עינים, כמה קשה להלחם עם המראה עינים ולהכחיש את הנראה, ולהשתעבד לאמת שמה שנראה לעין הוא שקר, אדם עובד - מרוויח, לא עובד - לא מרוויח; הולך לרופא נוטל חרופה - מתרפא, ואם לאו - לאו; הרי זהו שקר גדול, זהו אחיזת עינים! וכמו כן אדם אוכל ושותה - חי, ואם לאו - ימות, זהו שקר גדול וכי העבודה החרופה האוכל המה המחיים את האדם, הלא זו גזירת שמים שיתקיים האדם ע"י שיעבוד יאכל ויתרפא, אלא שהאכילה והתרפאה אינם אלא רק השתדלות המחוייבת מצידנו ע"מ להתקיים, זו גזירה, זו קללה שנחלקלל אדם הראשון "כזעת אפך תאכל לחם", כמבואר במסילת ישרים. ולכן רק שינון האמונה והתזכורת שנוכח לעצמנו יום ולילה בכל הזמנות את אמונת "איך עוד מלבדך", זהו הסיכוי היחיד שנתנו לנו להנצל ממלחמה זו ואף לנצח בה.

43 טו. הנהגת ההשגחה עם האדם כנס או כטבע כפי אמונתו

וכפי שמתנוג האדם, כך מן השמים נוהגים בו. אדם החזק באמונה הרי שהוא כונה כלים להתחזק את הברכה הנשפעת מן השמים, אם אמונתו חזקה ביכולת ה' לעשות עמו ניסים נגד הטבע, זוכה לכך, וכמו עיני רואה ניסי ה'.

חג סוכות שהוא לאחר התשובה של עשיית שבהם הסרנו את מעבה הטומאה והחומר מעל נשמתנו, וזכה פעלנו להסיר את עצבונה של הנפש, בכך שהשתחררה מעול החטאים שהיו כובד עליה והעיקו על שמתנה, ולכן נצטוונו בסוכות לשמות ביותר - "ושאבתם מים בששון", "מים" הוא רמז לחסד ואהבה הנשפכים בימים אלו, שהוא שמחת בית השואבה, ומתוך השמחה נפתח לב האדם לאהבה את ה', וזה מלמדנו חג הסוכות חג עבודה מאהבה, ורק כאשר נפתח הלב מתוך השמחה לאהבה